

Ф. ЦАХАЎ

ВЫНІКІ СЕЛЕКЦЫІ АЗІМАЙ ПШАНІЦЫ

Сумесныя даследаванні па азімай пшаніцы пачаты восеню 1983 г. На аснове канкрэтнай рабочай праграмы Інстытут селекцыі раслін у Гюльцаў-Гюстраве (ГДР) і Беларускі НДІ земляробства (БССР) абмяняліся селекцыйным матэрыялам пшаніцы з мэтай стварэння перш за ўсё зыходных форм з прыкметамі, якія адпавядаюць патрабаванням сельскагаспадарчай вытворчасці абедзвюх краін. Селекцыйныя даследаванні па азімай пшаніцы праводзяцца для стварэння новага селекцыйнага матэрыялу, які характарызуецца ранняспеласцю, добрымі мукамольнымі і хлебапякарнымі якасцямі і значнай агранамічнай прыдатнасцю для вырошчвання на падзолістых глебах. Па патэнцыялу ўраджайнасці, стабільнасці і рэзістэнтнасці новы селекцыйны матэры-

ял павінен адпавядцаць параметрам, вызначаным доўгатэрміновымі селекцыйнымі праграмамі ў ГДР і БССР.

Стварэнне зыходнага матэрыялу і ўключэнне гэтых форм у далейшую селекцыйную працягоўку — гэта бесперапынны працэс. Штогод у абмене ўдзельнічае новы селекцыйны матэрыял, які непасрэдна або пасля адпаведнага скрыжавання з іншымі формамі ўключаецца ў нормальны селекцыйны працэс. Гэты матэрыял складае аснову для стварэння сумесных сартоў. Задачы, якія змяшчаюцца ў рабочых праграмах, паказваюць на тое, якія селекцыйныя пытанні таго ці іншага партнёра павінны вырашацца ў першую чаргу. Пры гэтых зыходзілі з мэтанакіраванага выкарыстання прыродных умоў для стварэння селекцыйнага матэрыялу, каб з дапамогай падзелу працы расшырыць генетычную разнастайнасць селекцыйнага матэрыялу.

Для рэалізацыі пастаўленых задач праводзіліся наступныя сумесныя селекцыйныя работы на аснове зацверджаных абодвумя бакамі рабочых планаў.

1. Правядзенне гібыдызацыі для стварэння папуляцый з пэўным комплексам прыкмет: у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве распрацоўвалася камбінацыя высокай патэнцыяльнай ураджайнасці з ранняспеласцю і ўстойлівасцю да лісцевых хвароб і септарыёзу; у БелНДІЗ у Жодзіна праводзілася камбінацыя зімаўстойлівасці з добрымі мукальнымі і хлебапякарнымі якасцямі, а таксама з ранняспеласцю.

2. Адбор папуляцый з выкарыстаннем прыродных кліматычных і глебавых фактараў і перадача селекцыйнага матэрыялу са станоўчым селекцыйным эфектам у інстытут партнёра: селекцыя ў Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве на ўстойлівасць да захворвання коласа

Таблица 1. Экалагічнае выпрабаванне штамаў у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве (васковая спеласць)

Сорт або штам	Год			
	1984	1985	1986	1987
Альцэда	8,8	6,8	29,7	18,8
Бярэзіна	3,8	5,8	23,7	12,8
\bar{x} новых сартоў	4,8	5,8	22,7	15,8

Таблица 2. Экалагічнае выпрабаванне штамаў у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве (маса 1000 зярнят — стандарт Альцэда адносна = 100)

Сорт або штам	Год				
	1984	1985	1986	1987	1988
Альцэда	100 (44,9 г)	100 (43,6 г)	100 (51,3 г)	100 (41,0 г)	100 (49,6 г)
Бярэзіна	106	114	105	120	118
\bar{x} новых сартоў	103	120	105	116	114

Таблица 3. Экалагічнае ацэнка штамаў у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве (колькасць сырога пратэіну ў сухім рэчыве, %)

Сорт або штам	Год			
	1985	1986	1987	1988
Альцэда	13,3	11,1	11,6	19,4
Бярэзіна	12,4	10,2	12,5	11,5
\bar{x} новых сартоў	13,0	11,6	13,0	10,3

Табліца 4. Экалагічна ацэнка штамаў у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве (седыментацыйны лік, мл)

Сорт або штам	Год			
	1985	1986	1987	1988
Альцэда	77	59	74	47
Бярэзіна	74	56	75	47
\bar{x} новых сартоў	74	59	67	39

Табліца 5. Экалагічна ацэнка штамаў у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве (ураджайнасць зерня стандарту Альцэда адносна=100)

Сорт або штам	Год			
	1984	1986	1987	1988
Альцэда	100 (67,1 ц/га)	100 (70,5 ц/га)	100 (68,3 ц/га)	100 (66,4 ц/га)
Бярэзіна	90	98	83	91
\bar{x} новых сартоў	90	104	86	92

Табліца 6. Экалагічна ацэнка штамаў у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве (банітыроўка ўстойлівасці да паліганія перад уборкай ураджаю (9—1))

Сорт або лінія	Год	
	1984	1987
Альцэда	6,0	7,6
Бярэзіна	3,5	1,1
\bar{x} новых сартоў	3,1	3,4

(*Septoria nodorum*, *Fusarium culmorum*); селекцыя ў БелНДІЗ на зімаўстойлівасць.

3. Абмен А- і Б-штамамі, якія адселекцыянаваны з сумесных папуляцый і маюць прыкметы, што уяўляюць цікавасць для іншага боку.

4. Правядзенне экалагічнага выпрабавання штамаў абодвух інстытутах для ацэнкі селекцыйнага матэрыялу. Гэта ацэнка праводзіцца шляхам сеялкавай сяўбы пры шматразовай паўторнасці і дзе магчымасць праводзіцца параванальная ацэнка са стандартам.

Штогод праводзіцца абмен спраўаздачамі аб выніках сумесных даследаванняў. Пасля ацэнкі вынікаў сумесных работ 1984—1988 гг. магчыма вызначыць карысны ўзрост. Пры наступнай ацэнцы ў аснову былі пакладзены галоўным чынам вынікі экалагічнага выпрабавання штамаў у Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве. У якасці стандартаў выкарыстоўваліся Альцэда з ГДР і Бярэзіна з БССР, якія высяваліся разам з селекцыйным матэрыялам з БелНДІЗ сеялкай са шматразовой паўторнасцю. У якасці станоўчых прыкмет, каштоўных для стварэння новага селекцыйнага матэрыялу ў Інстытуце селекцыі раслін у Гюльцаве, трэба асобна выдзеліць ранняспеласць і высокую масу 1000 зярніят новага селекцыйнага матэрыялу з Жодзіна (табл. 1, 2).

Па хлебапякарнай якасці, ацэнка якой праводзілася перш за ўсё па колькасці сырога пратэіну і седыментацыйнаму ліку, новы матэрыял цалкам адпавядае сорту Альцэда. Ва ўмовах ГДР Альцэда класіфікуюцца як добная пшаніца для выпечкі хлеба, і таму новы селекцыйны

матэрыял можа гарантаваць патрэбныя якасныя параметры (табл. 3, 4).

Яшчэ недастатковы патэнцыял ураджайнасці на нашых дыалюві-
яльных глебах (табл. 5).

Паніжэнне ўраджайнасці ў параўнанні з Альцэда можна растлумачыць, напэўна, недастатковай устойлівасцю да палягання, асабліва ў гады з неспрыяльнымі ўмовамі надвор'я (табл. 5, 6).

Summary

In 1983 the Plant Breeding Institute at Hültzow-Güstrow (GDR) and the Crop Raising Institute at Zhodino (Byelorussia) have started joint research on breeding of winter rye. The goals and major tasks of breeding were outlined. The 1984—1988 results have shown that the cooperation of the institutes is of mutual interest. The development of joint research is assessed.